Diskrimineringsombudsmannen

Diarienummer: DO 2026/5009

u.remissvar@regeringskansliet.se
u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola (SOU 2026:37)

Sammanfattning

Diskrimineringsombudsmannen, DO, välkomnar utredningens förslag som syftar till att säkerställa en god och likvärdig kvalitet i förskolan. DO vill betona vikten av att staten och kommunerna säkerställer att förskolan har förutsättningar att ge alla barn möjlighet att utvecklas och tillägna sig kunskaper utifrån sina behov och förutsättningar.

DO instämmer i utredningens bedömning att ett förslag om en obligatorisk förskola för vissa barn riskerar att strida mot både grundlagens rättigheter och diskrimineringslagens förbud mot indirekt diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet. Dessa risker är enligt DO så allvarliga att de utgör avgörande skäl för att inte gå vidare med en obligatorisk språkförskola för endast vissa barn. DO vill särskilt framhålla att ambitionen att säkerställa att alla barn får goda förutsättningar för sin språkutveckling inte bör uppnås genom en reglering som innebär att vissa barn omfattas av ett obligatorium medan andra inte gör det. Åtgärder för att främja barns språkutveckling bör i stället utformas så att de stärker alla barns lika rättigheter och möjligheter att lära sig och utveckla sitt, eller sina, språk.

6. En likvärdig förskola av god kvalitet

DO välkomnar förslag som syftar till en god och likvärdig kvalitet i förskolan. En god och likvärdig kvalitet kan skapa bättre förutsättningar för arbetet mot diskriminering och för att säkerställa allas lika rättigheter och möjligheter i förskolan.

6.3 Förslag och bedömningar för en likvärdig förskola av god kvalitet

DO välkomnar att Skolforskningsinstitutet ges ett regeringsuppdrag att under minst fem år samordna, utlysa och finansiera tvärsektoriell forskning

om svensk förskola, i syfte att främja kvalitet och likvärdighet i förskolan. DO anser att ett sådant forskningsinitiativ även bör omfatta framtagande av kunskap om arbetet mot diskriminering i förskolan.

6.3.3 Stärkt tillsyn utifrån ett likvärdighetsperspektiv

DO instämmer i utredningens förslag om en skärpt tillsynsvägledning för att främja likvärdigheten i förskolan och vill i sammanhanget framhålla DO:s tillsynsansvar över förskolan i enlighet med diskrimineringslagen. Diskrimineringsförbuden gäller inom utbildningsområdet, vilket omfattar förskolan, och innebär att huvudmän och andra aktörer som bedriver verksamhet inom utbildningsområdet har ett ansvar att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter. Detta bör framgå av den tilltänkta tillsynsvägledningen.

8. Förskolepersonalens språkkunskaper

Utredningen föreslår att huvudmannen ska arbeta för att personal som arbetar i barngrupp har tillräckliga kunskaper i svenska för att kunna stimulera barnens språkutveckling i svenska. Detta gäller inte om hela utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska. Utredningen föreslår vidare att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om vilka kunskaper som är tillräckliga för att personalen ska kunna stimulera barnens språkutveckling i svenska.

DO ser behovet av att ställa krav på tillräckliga kunskaper i svenska språket för att säkerställa kvalitet i förskolan och för att ge barn bästa möjliga förutsättningar att utvecklas. Samtidigt är det viktigt att kraven utformas på ett sätt som säkerställer att ingen person utsätts för diskriminering vid exempelvis rekrytering. Krav som framstår som neutrala men som i praktiken särskilt kan missgynna personer på ett sätt som har samband med en diskrimineringsgrund, såsom etnisk tillhörighet, behöver därför utformas med stor omsorg. För att ett sådant krav ska vara tillåtet behöver det finnas ett berättigat syfte och kravet behöver vara lämpligt och nödvändigt för att uppnå syftet. Det är därför av stor betydelse att kraven är proportionerliga i förhållande till de arbetsuppgifter som ska utföras. Om kraven ställs högre än vad som är motiverat utifrån verksamhetens behov finns en risk att de leder till indirekt diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet. Förutom att språkkrav vid tillämpningen på enskilda fall kan medföra risker för att personer utsätts för sådan indirekt diskriminering, kan de även skapa hinder för tillgång till lika rättigheter och möjligheter på ett sätt som har samband med etnisk tillhörighet.

Att personer diskrimineras i rekryteringsprocesser är redan i dag ett problem i det svenska samhället. DO har sammanställt resultaten av drygt tio års forskning om diskriminering som har samband med religion eller annan trosuppfattning eller etnisk tillhörighet vid rekrytering som rör förhållanden i Sverige. Forskningen visar bland annat att personer med arabiska eller muslimska namn, särskilt män, utsätts för omfattande diskriminering i arbetslivet i samband med rekrytering.[1] Mot denna bakgrund är det viktigt att eventuella språkkrav utformas och tillämpas på ett proportionerligt och icke-diskriminerande sätt.

8.9.5 Skolverket ska ta fram ett kartläggningsmaterial

DO vill understryka vikten av att det kartläggningsmaterial som Statens skolverk föreslås ta fram utformas på ett sätt som säkerställer att bedömningen av språkkunskaper är sakliga, relevanta och proportionerliga i förhållande till de arbetsuppgifter som ska utföras, så att materialet inte bidrar till risker för indirekt diskriminering eller andra hinder för tillgång till lika rättigheter och möjligheter vid rekrytering.

9. Språket i skolväsendet

DO har inget att erinra mot förslagen. DO vill samtidigt framhålla att tillämpningen av bestämmelserna behöver ske med beaktande av de rättigheter som följer av skollagen och språklagen, särskilt när det gäller nationella minoritetsspråk, svenskt teckenspråk och barns och elevers möjlighet att utveckla sitt modersmål.

11. Rättslig analys av en obligatorisk förskola för vissa barn

DO instämmer i utredningens bedömning att det saknas rättsliga förutsättningar att lämna ett förslag om en obligatorisk förskola för vissa barn. Skälet är som utredningen konstaterar att en sådan reglering riskerar att strida mot både grundlagens rättigheter, inklusive förbudet i 2 kap. 12 § regeringsformen mot missgynnande av etniska minoriteter, och diskrimineringslagens förbud mot indirekt diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet. Dessa risker är enligt DO så allvarliga att de utgör avgörande skäl för att inte gå vidare med en obligatorisk språkförskola för endast vissa barn.

---

[1] Diskrimineringsombudsmannen (DO). 2023. Förekomst av diskriminering 2023 Årlig rapport från Diskrimineringsombudsmannen.

DO ser positivt på att barn i förskolan ges förbättrade möjligheter och förutsättningar att utveckla svenska språket, likväl som sitt modersmål, i förskolan. DO menar dock att det starkt kan ifrågasättas att vissa barn ska omfattas av ett obligatoriskt deltagande i förskolan medan andra barn inte ska göra det. DO delar utredningens analys att det missgynnande som en obligatorisk språkförskola för vissa barn kan innebära, riskerar att utgöra indirekt diskriminering. Även om en obligatorisk språkförskola har ett berättigat syfte – att ge alla barn möjlighet att främja sin språkutveckling i svenska inför skolstarten – så kan det av de skäl som utredningen anför, inte minst att kvaliteten i förskolan varierar, starkt ifrågasättas om en obligatorisk förskola för vissa barn i alla avseenden är en lämplig eller nödvändig åtgärd för att uppnå syftet. De anförda skälen gör att ett obligatorium riskerar att vara en åtgärd som inte är proportionerlig för den enskilde, vare sig i förhållande till dess effekt eller i jämförelse med andra mindre ingripande åtgärder.

DO delar därför utredningens bedömning att en obligatorisk förskola för endast vissa barn är förenad med betydande risker, såväl ur ett rättighetsperspektiv som utifrån diskrimineringslagens krav. DO vill särskilt framhålla att ambitionen att säkerställa att alla barn får goda förutsättningar för sin språkutveckling, inte bör ske genom en ojämlik reglering som innebär att vissa barn åläggs en skyldighet som andra barn inte har. Åtgärder för att främja barns språkutveckling bör i stället utformas så att de stärker alla barns lika rättigheter och möjligheter och samtidigt är proportionerliga i förhållande till de mål som ska uppnås.

12.2 En försöksverksamhet där språkstärkande metoder prövas

DO är positiv till förslaget om att det ska genomföras en försöksverksamhet med språkstärkande insatser i svenska för vissa barn i förskolan. Dessa insatser föreslås vara frivilliga. Det är positivt att staten och kommunerna satsar på insatser som kan skapa goda förutsättningar för alla barn att nå upp till tillräckliga språkkunskaper i svenska.

Övriga frågor

Barnets rätt till utbildning i nationella minoritetsspråk, modersmål och teckenspråk

DO ser positivt på satsningar inom förskolan som höjer kvaliteten och riktar ljuset mot åtgärder som stärker barns kunskaper inom exempelvis det svenska språket. DO menar samtidigt att detta inte får ske på bekostnad av

barns möjligheter att tillgodogöra sig kunskaper i något av de nationella minoritetsspråken, annat modersmål än svenska och teckenspråk. Forskning visar att förstaspråket har stor betydelse för utvecklingen av ett barns identitet, begreppsutveckling och språk. Barn som har lärt sig läsa på sitt förstaspråk har lättare att lära sig läsa också på ett andraspråk, eftersom de redan har förstått hur till exempel bokstäver och ljud eller tecken och begrepp hänger ihop. Därför är det en fördel om flerspråkiga barn får undervisning också på sitt förstaspråk. Forskning visar också att kunskap som förvärvas på ett språk förs över till ett annat.[2]

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsman Lars Arrhenius efter föredragning av experten Janna Törneman. I den slutliga handläggningen har också enhetschefen Cecilia Narby, tf. strategiska rådgivaren Olivia Novotny och experten Tarik Qureshi deltagit.

Lars Arrhenius

[2] Modersmålsundervisning | Institutet för språk och folkminnen